

NOTAT

Til: HOD

Fra: Apotekforeningen

Dato: 07.04.22

Ref.:

Innspill til folkehelsemeldingen

Det vises til helseministerens invitasjon til å gi innspill til Helse- og omsorgsdepartementets arbeid med en stortingsmelding om folkehelsepolitikken. Apotekforeningen gir med dette sine innspill til arbeidet.

Oppsummering: Lavterskel førstelinje som utjevner helseforskjeller

Apotekforeningens innspill handler oppsummert om at apotekene kan gis en større rolle i folkehelsearbeidet og bidra mer til god helse.

Mange innbyggere bruker allerede helsepersonellet i apotek til å få god førstelinje helsehjelp. Dette gjelder ikke minst personer som er lite i kontakt med øvrig helsetjeneste. Denne funksjonen kan styrkes gjennom etablering av flere veiledningstjenester i apotek. Ett av virkemidlene for å sikre god folkehelse, er å ha høy vaksinasjonsgrad i befolkningen. Erfaring tilsier at apotekene kan bidra til at flere vaksinerer seg. Personer med kroniske, ikke-smittsomme sykdommer som krever legemiddelbehandling, bør få bedre oppfølging av behandlingen. Apotekene kan bidra til at denne pasientgruppen får et bedre tilbud i helsetjenesten.

Apotekforeningen mener også at overforbruk av legemidler er i ferd med å bli et folkehelseproblem. Ikke minst gjelder dette barn og unges bruk av smertestillende legemidler. Et tettere samarbeid mellom apotek og kommunehelsetjeneste for å forebygge uriktig bruk av legemidler, vil være et tiltak som fremmer folkehelsen for kommende generasjoner.

Apotekenes roller og oppgaver

I Norge har vi 1 032 apotek, og disse representerer en tilgjengelig og kompetent del av helsetjenesten med sine 7000 helsepersonellårsverk. De fleste innbyggere har apotek i egen kommune og kan oppsøke helsepersonellet der uten timeavtale, langt utover normal åpningstid hos øvrig helsetjeneste. 4000 farmasøyter og 3000 apotek teknikere har spesialisert kompetanse på legemiddelbruk, medisinsk utstyr og veiledning om egenomsorg. I 2021 hadde apotekene mer enn 56 millioner kundebesøk, og undersøkelser viser at innbyggerne har høy tillit til apotekene. [Apotekenes samfunnsoppdrag](#) er at de i tråd med apotekloven og annet regelverk skal sørge for at pasienter får de legemidlene de skal ha, hjelpe pasientene til å bruke legemidlene riktig og hjelpe kundene med å ta vare på egen helse.

Sosiale ulikheter innen helse:

SSBs [levetårundersøkelse](#)¹ viser at omtrent 10 % av befolkningen har et udekket legebehov, og at de som har dårlig helse eller tilhører lavere sosiale lag er sterkt overrepresentert.

Apoteket er for de fleste en tilgjengelig del av helsetjenesten, og for mange også en sosial arena der de møter et kjent fjes og får slått av en prat om egen helse, legemidler og hverdagslivet. Apotekene er også viktig arena for formidling av offentlig helseinformasjon. Det har senest blitt bekreftet gjennom ulike faser av pandemien, og senest nå i forbindelse med hjemmeberedskap av jod-tabletter.

Gjennom [God apotekpraksis](#) med tilhørende bransjestandarder tilbyr alle landets apotek, uavhengig av kjedetilknytning og eierskap, tjenester basert på felles retningslinjer til kundene uavhengig av deres sosiale status og økonomi. Apotekene har tradisjon for å utvikle nasjonale tjenester i fellesskap og mener det er store gevinster å hente for myndighetene ved å samarbeide med apotekene om å utvikle nye tjenester. Personalet i apotek representerer også et stort mangfold når det gjelder kulturell bakgrunn og språk. Dette er en ressurs som kan utnyttes bedre.

En nylig erfaring er fra vaksinasjonsarbeidet i en rekke kommuner. Flere steder erfarte man at innbyggere som av ulike grunner som psykiske lidelser og utfordringer med rus først valgte å la seg vaksinere da tilbudet ble gitt i lokale apotek. Apotekenes språkkompetanse ble også spesielt verdsatt da apotekene bidro i koronavaksineringen i Oslo kommune. En kartlegging viste at apotekene som deltok representerte over 50 ulike språk og gjorde apotek i stand til å kommunisere på mange kunders morsmål.

Et annet eksempel, innen området rus/psykisk helse, der apotek har en viktig tjeneste uavhengig av sosial tilhørighet, er arbeidet som gjøres i tilknytning til LAR (legemiddelassistert rehabilitering). 3500 LAR-pasienter (44 % av pasientpopulasjonen) får sitt legemiddel utlevert fra apotek. For disse pasientene utgjør apotekene et viktig kontaktpunkt inn mot helsetjenesten.

Apotek veileder innbyggerne og tilbyr også tjenester som Inhalasjonsveiledning for å sikre riktig bruk av inhalasjonsmedisiner. Medisinstart er en annen viktig tjeneste som skal sikre at pasienter som starter med nye legemidler mot hjerte- og karsykdommer bruker legemidlene i tråd med legens forskrivning. Tjenestene tilbys alle uavhengig av sosial tilhørighet og er et viktig virkemiddel for å unngå uheldig legemiddelbruk som igjen kan føre til belastning av andre deler av helsetjenesten. Nylig er det publisert en artikkel som viser at hver femte innleggelse i et akuttmottak kan knyttes til legemiddelbruk². Medisinstart og medisinsamtaler i apotek er tjenester som kan videreutvikles og bidra til riktigere legemiddelbruk.

Livet etter pandemien:

Da pandemien brøt ut og samfunnet stengte ned i mars 2020, var apotek en av de få helseaktørene som fortsatte å være fysisk tilgjengelig for innbyggerne. Apotekene opplevde hvor viktig apotek er for formidling av offentlig helseinformasjon. Apotekene fikk en stor økning i henvendelser.

I starten av pandemien var det stor oppmerksomhet om å sikre legemiddelforsyningen. Apotekene gjorde en betydelig innsats for å sikre tilgang til legemidler som det så ut til å bli mangel på (eks. paracetamol hvor det ble innført særskilte rasjoneringstiltak) og for å unngå hamstring i størst mulig grad.

Pandemien har synliggjort betydningen av vaksinasjon. Sommeren 2021 samarbeidet apotek med Oslo kommune om vaksinerings, og i desember 2021 ble det lagt bedre til rette for samarbeid mellom kommune og apotek fra myndighetenes side. Etter det har nærmere 80 kommuner inngått avtaler med lokale apotek, og erfaringene fra samarbeidet er svært gode. Apotek kan og bør bli en viktig

¹ Statistisk sentralbyrå, Sosial ulikhet i bruk av helsetjenester – 2. Publisert 2. august 2021.

² <https://link.springer.com/article/10.1007/s11739-022-02935-9>

aktør i fremtidig vaksinasjonsarbeid. Ved bedre tilrettelegging vil apotek kunne avlaste kommunal helsetjeneste, og ved å innføre takst for arbeidet vil samarbeid enkelt kunne utføres uten at kommunene påføres ekstra kostnader. Apotekforeningen mener at følgende endringer bør gjøres snarest:

- Apotek må kunne vaksinere til de samme økonomiske betingelsene som andre aktører
- Apotek må inkluderes bedre i vaksinasjonsprogrammene
- Farmasøyter i apotek må gis rekvireringsrett for flere vaksiner

Klima og helse:

Klimaendringene har helsekonsekvenser, både globalt og nasjonalt, og vi har de siste årene flere ganger blitt minnet om betydningen av en god legemiddelberedskap.

Apotekforeningen mener det i tilknytning til klima og helse også er viktig å se på behovet for robuste beredskapsordninger som sikrer tilgangen til legemidler. Apotekforeningen har fremført flere innspill til dette i Nasjonal legemiddelberedskapskomite.

Feil bruk av antibiotika og antibiotika i naturen er utfordringer i forhold til utviklingen av antibiotikaresistens som igjen kan true folkehelsen. Apotek engasjerer deg i dette temaet både nasjonalt og internasjonalt. I Norge har Apotekforeningen etablert et samarbeid med Antibiotikasenteret for primærmedisin, og sammen har vi identifisert flere områder der apotek kan bidra til både riktig bruk og redusere risiko for at legemiddelrester kommer på avveie. Apotekbransjen har etablerte ordninger for å ta i mot legemiddelrester for sikker destruksjon.

Ikke-smittsomme sykdommer og levevaner

Den internasjonale farmasøytorganisasjonen FIP har i flere år fokusert på ulike strategiske initiativ for apotek globalt. Ikke-smittsomme sykdommer er et av områdene som er kartlagt og det er identifisert flere områder hvor apotek kan bidra både innen forebygging, testing og oppfølging av den enkelte pasient med kroniske sykdommer <https://ncd.fip.org/>

Apotek i Norge kan bidra langt bedre i oppfølgingen av pasienter med kroniske sykdommer for å sikre at legemidlene brukes riktig slik at behandlingsmål oppnås. Vi mener Medisinstarttjenesten og en utvidelse av tjenesten til nye pasientgrupper er et viktig tiltak for å sikre riktig legemiddelbruk, oppnå bedre folkehelse og unngå uønskede bivirkninger og senkomplikasjoner som følge av feil bruk. Inhalasjonsveiledning er en annen etablert tjeneste vi vet bidrar til riktigere legemiddelbruk.

I Danmark har man skrevet en egen rapport om etterlevelse av legemiddelbehandlingen [Evidensrapport \(pharmakon.dk\)](#) Manglende etterlevelse er en kjent utfordring i legemiddelbehandling, og apotek kan og bør få en større rolle i arbeidet med å sikre bedret etterlevelse av den behandling legen har foreskrevet.

Vi mener også at det bør tilrettelegges for mer utstrakt bruk av multidosepakkelegemidler. I dag pakkes det legemidler til spesielt eldre i mange kommuner når hjemmetjenesten følger opp pasientene. Multidose bør også tilbys flere og definerte legemiddelbrukere hvor hjemmetjenesten foreløpig er involvert i legemiddelhåndteringen. Mange eldre sliter med den ukentlige oppgaven det er å legge legemidlene i dosett. Et offentlig tilbud om multidosepakking vil lette oppgaven og redusere faren for feil og i en del tilfeller vil det også kunne utsette behov for hjemmebaserte tjenester.

Folkehelsearbeid i kommunene

Apotekene er en viktig helseaktør i kommunene, men det er i dag lite samarbeid mellom den enkelte kommune og lokale apotek. Vi mener mer samarbeid mellom apotek og kommune kan identifisere

nye samarbeidsarenaer som vil bidra til bedret folkehelse og redusere ressursbruken i den enkelte kommune. Samarbeid rundt vaksinerer er ett eksempel.

Apotekene bidrar aktivt i Helsedirektoratets røykesluttprosjekt som gjennomføres i Vestre Viken. Prosjektet har nå pågått i snart to år. Her har apotekene en viktig rolle knyttet til veiledning i valg av – og rådgivning om bruk av røykeslutt-legemidler. Apotekene er positive til å delta i tilsvarende prosjekter nasjonalt.

Flere rapporter viser at legemiddelbruk hos barn og ungdom er økende, og spesielt er bruken av reseptfrie smertestillende legemidler hos ungdom urovekkende. I den store [Ungdataundersøkelsen fra 2019](#) kom det frem at 20 prosent av alle ungdommer under 18 år bruker smertestillende én eller flere ganger i uken. Én av ti ungdommer bruker smertestillende daglig. Tallene er basert på svar fra 304 000 ungdommer som deltok i undersøkelsen. Årsaker til bruk av reseptfrie smertestillende ble angitt å være press om å prestere, være vellykket og en følelse av å være ensom.

Vi mener kunnskap om legemidler og riktig legemiddelbruk må inn i skolene, og vi mener at det også er et potensial i mer samarbeid mellom skolehelsetjenesten og lokale apotek. Apotekforeningen har nylig testet ut hvordan et samarbeid kan gjennomføres på en ungdomsskole, og vi vil samarbeide videre med Nasjonalt kompetansesenter for legemidler til barn rundt denne problemstillingen. I både Finland og Danmark finnes det programmer for undervisning av barn og unge rundt legemiddelbruk. Vi vil kunne komme tilbake til HOD med forslag om hvordan tilsvarende kan gjøres i Norge.

I tilknytning til folkehelse i kommunene vil vi avslutningsvis også gjenta Apotekforeningens tidligere innspill til HOD om behovet for digitale løsninger for bedre samhandling mellom apotek og leger. En felles henvendelse fra Norsk forening for Allmennmedisin, Allmennlegeforeningen, Norsk Farmasøytisk forening og Apotekforeningen ble sendt HOD i oktober 2020. Innspillet har etter det vært gjentatt av aktørene en rekke ganger ovenfor HOD. Vi mener teknologiske løsninger som sikrer bedre samhandling er svært viktig for å sikre tilgang til felles og bedre informasjon til det beste for innbyggerne.

Apotekforeningen oppsummerer innspill for hvor apotek kan bidra i folkehelsearbeidet i følgende punkter:

- Apotekene kan avlaste kommunene og øke vaksinasjonsgraden og derigjennom forebygge sykdom
- Apotek kan bidra til bedre etterlevelse av legemiddelbehandling gjennom nasjonale tjenester som Medisinstart, dosepakkede legemidler (multidose) og medisinsamtaler og derigjennom bidra til at belastningen på andre deler av helsetjenesten reduseres.
- Apotek kan tilby tjenester som sikrer mer hensiktsmessig legemiddelbehandling gjennom for eksempel dagens etablerte inhalasjonsveiledningstjeneste. Flere tjenester i praktisk legemiddelbruk som for eksempel injeksjonsteknikk kan utvikles, slik som dagens inhalasjonsveiledningstjeneste
- Apotek kan identifisere og bidra til å rette opp i feil i legemiddelbehandling ved overføring mellom omsorgsnivå
- Apotek kan identifisere og bidra til å rette opp i feil ved administrering av legemidler i kommunehelsetjenesten³ ⁴. Det bør legges til rette for et bedre apotek-kommune-samarbeid.

³ https://www.pharmakon.dk/media/2354/2022_strengthening-medication-safety-in-danish-municipalities_poster.pdf

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=ltG7gICape4>